

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmołowicz, Elżbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politałaj: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Katarzyna Kuźniar-Żyłka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

MEDIA JAKO UCZESTNIK PROCESU INFORMACYJNEGO W WARUNKACH GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest scharakteryzowanie funkcji procesu informacyjnego realizowanych przez media. W pierwszej części opracowania autorka koncentruje się na roli infrastruktury informacyjnej i sektora informacyjnego w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy. Następnie charakteryzuje proces informacyjny i wskazuje zagrożenia dla ładu informacyjnego, wynikające z niewłaściwego sposobu realizacji funkcji tego procesu.

Słowa kluczowe: infrastruktura informacyjna, sektor informacyjny, środki masowego przekazu, gospodarka oparta na wiedzy, proces informacyjny.

1. Wstęp

W realiach gospodarki opartej na wiedzy, obok zasobów demograficznych, surowcowych i kapitałowych, zasoby informacyjne stanowią najbardziej znaczący czynnik potencjału cywilizacyjnego. Współczesne społeczeństwo nie może funkcjonować bez właściwie ukształtowanej i efektywnie działającej sfery informacyjnej, a z kolei częścią tej sfery są media. Środki masowego przekazu przechodzą obecnie głęboką transformację funkcjonalną, ekonomiczną, techniczną i społeczną. Dzieje się tak za sprawą rewolucji w obszarze technologii informacyjnych oraz telekomunikacyjnych, a także rozwoju globalnego rynku informacyjnego¹. Wspomniana rewolucja technologiczna prowadzi do digitalizacji, czyli ucyfrowienia mediów. Konsekwencją tego zjawiska jest z kolei konwergencja, czyli zbieżność wszystkich istniejących form mediów, widoczna w sferze ich organizacji, dystrybucji, odbioru oraz regulacji². Współczesne media przestają być rynkiem nadawcy, a stają się rynkiem odbior-

¹ J. Oleński, *Infrastruktura informacyjna państwa w globalnej gospodarce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2006, s. 612.

² D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, PWN, Warszawa 2008, s. 150, zob. także *Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation, Towards an Information Society Approach*, European Commission, Brussels, 3 December 1997, COM (97) 623, s. 1-2.

cy, który sam decyduje, które treści i kiedy odbierać, a często sam je tworzy i rozpowszechnia. Głównym celem artykułu jest przedstawienie i scharakteryzowanie funkcji procesu informacyjnego realizowanych przez środki masowego przekazu, a ponadto wskazanie zasadniczych zagrożeń dla ładu informacyjnego, wynikających z nienależytego spełniania owych funkcji.

2. Infrastruktura informacyjna i sektor informacyjny w gospodarce opartej na wiedzy

Stawiając sobie za cel możliwie najbardziej zwięzłe określenie gospodarki opartej na wiedzy (GOW), należy uznać za w pełni uzasadnione powołanie się na definicję OECD, według której „GOW bezpośrednio bazuje na produkcji, dystrybucji i wykorzystaniu wiedzy i informacji”³. To jedno z najczęściej cytowanych w literaturze określeń GOW wydaje się ze wszech miar trafnie, a przy tym syntetycznie charakteryzować prawidłą, zgodnie z którymi w realiach ery wiedzy funkcjonuje gospodarka dążąca do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w skali międzynarodowej. Urzeczywistniając koncepcję GOW, każdy kraj czy też region musi określić własne priorytety, uwzględniając swoje uwarunkowania i interesy. Ekonomiści są jednak zgodni co do tego, że w każdej strategii budowy gospodarki opartej na wiedzy niezbędne są cztery wzajemnie powiązane elementy⁴:

- *wytworzenie odpowiedniego systemu bodźców ekonomicznych i otoczenia instytucjonalnego* zachęcającego do szerokiego i efektywnego wykorzystania dostępnej wiedzy we wszystkich sektorach gospodarki, sprzyjającego przedsiębiorczości oraz umożliwiającego i wspierającego przemiany społeczne i gospodarcze wynikające z rewolucji wiedzy,
- *budowa społeczeństwa składającego się z wykwalifikowanych, elastycznych i twórczych ludzi*, zapewnienie im wszystkim możliwości dostępu do dobrej jakości edukacji i kształcenia ustawicznego przy odpowiedniej strukturze finansowania publicznego i prywatnego,
- *budowa dynamicznej infrastruktury informacyjnej* oraz konkurencyjnego i innowacyjnego sektora informacyjnego w gospodarce, prowadzącego do powstania różnorodnych efektywnych i konkurencyjnych usług w dziedzinie informacji i komunikacji dostępnych dla wszystkich części społeczeństwa; chodzi tu nie tylko o zaawansowane technologie teleinformatyczne (ICT), takie jak Internet i telefonia komórkowa, ale także o inne elementy społeczeństwa informacyjnego, jak radio, telewizja i inne media, komputery i różne urządzenia służące do przechowywania, przetwarzania i wykorzystania informacji, do tego szeroki zakres usług w dziedzinie komunikacji,

³ *The Knowledge-based Economy*, OECD, Paris 1996, s. 7.

⁴ *Building Knowledge Economies: Opportunities and Challenges for EU Accession Countries*, Final Report of the Knowledge Economy Forum, World Bank, Paris 2002, s. 5-6.

- *wytworzenie efektywnych systemów innowacyjnych* włączających przedsiębiorstwa, ośrodki naukowe i badawcze, uniwersytety, zespoły eksperckie oraz inne organizacje mogące wykorzystywać rosnące zasoby wiedzy globalnej i przyczyniać się do ich rozwoju, a także zdolne do adaptowania tej wiedzy na potrzeby lokalne i wykorzystywania jej do tworzenia nowych produktów, usług i nowych sposobów prowadzenia działalności gospodarczej.

W odniesieniu do ostatniego punktu warto się odwołać do tezy głoszonej przez L.C. Thurowa, według którego większe znaczenie ma przodowanie w technologiach procesu produkcyjnego, a mniejsze – przodowanie w technologiach nowych produktów⁵. Powołuje się on na przykłady wynalazków, jakie przyniosły sukces krajom, w których nie powstała ich idea, a które stały się ich wiodącymi producentami i eksporterami⁶.

Pośród pozostałych wskazanych wyżej obszarów rozwoju GOW szczególna uwaga poświęcona zostanie infrastrukturze informacyjnej oraz sektorowi informacyjnemu w gospodarce. Badania ekonomistów nad infrastrukturą informacyjną stanowią nie lada wyzwanie, tym bardziej, że już na etapie próby zdefiniowania i określenia istoty tego terminu pojawiają się rozbieżności interpretacyjne wśród autorów zajmujących się tą problematyką. M. Goliński uważa, że infrastruktura informacyjna stanowi techniczną i technologiczną część krajobrazu informacyjnego współczesnego społeczeństwa. Jego zdaniem, całość owych rozwiązań technicznych i technologicznych w obszarze infomediów, łączących w sobie osiągnięcia informatyki, telekomunikacji oraz media elektroniczne, wraz z generowanymi przez nie zjawiskami społecznymi, gospodarczymi i kulturowymi, charakterystycznymi dla społeczeństwa poinformowanego, tworzy dopiero krajobraz informacyjny. Rozpatruje on zatem infrastrukturę informacyjną w wąskim ujęciu, ograniczając ją wyłącznie do najnowocześniejszych zdobyczy techniki w obszarze informatyki, telekomunikacji oraz mediów elektronicznych⁷. Według J. Lubacza, infrastruktura informacyjna nie stanowi wytworu współczesności, stąd jej ograniczanie do technologii informatycznych i telekomunikacyjnych oraz mediów elektronicznych jest błędem. Jego zdaniem, z samej definicji słownikowej infrastruktury wynika, że infrastruktura informacyjna obejmuje oprócz środków technicznych również rozwiązania instytucjonalne, w tym regulacyjne oraz usługi świadczone za ich pomocą⁸. Szeroko definiuje i klasyfikuje infrastrukturę informacyjną J. Oleński, określając ją jako kompleks instytucji, jednostek organizacyjnych, systemów, technologii oraz zasobów infor-

⁵ L.C. Thurow, *Przyszłość kapitalizmu. Jak dzisiejsze siły ekonomiczne kształtują świat jutra*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999, s. 97.

⁶ Tamże.

⁷ M. Goliński, *Poziom rozwoju infrastruktury informacyjnej społeczeństwa. Próba pomiaru*, Akademicka Oficyna Wydawnicza PLJ, Warszawa 1997, s. 6-7.

⁸ J. Lubacz, *Development of information infrastructure*, [w:] Human Development Report. *Poland and the Global Information Society: Logging on*, ed. W. Cellary, United Nations Development Programme, Warsaw 2002, s. 55.

macyjnych i wyróżniając: społeczną, polityczną, branżową, globalną infrastrukturę informacyjną, a ponadto infrastrukturę informacyjną gospodarki, regionu czy też państwa⁹.

Znaczne trudności nastęrcza badaczom również precyzyjne określenie sektora informacyjnego gospodarki. Pionier w dziedzinie ekonomii informacji, F. Machlup, w swoich badaniach posługuje się równoległe dwiema metodami pozwalającymi na zdefiniowanie sektora informacyjnego¹⁰. Pierwsza z metod, „industry approach”, polega na wyznaczaniu granic tego sektora na podstawie właściwości produkowanych dóbr, z kolei druga metoda, „occupation approach”, polega na wyodrębnianiu czynności produkcyjnych (zawodów), mających charakter informacyjny, należących do tego sektora¹¹. Opierając się głównie na dorobku naukowym Machlupa, M.U. Porat w swojej pracy doktorskiej¹² jako pierwszy zaproponował całościową koncepcję pozwalającą na rozgraniczanie sektorów informacyjnych w ramach danej gospodarki¹³. Pośród sześciu wyróżnionych przez Porata sektorów gospodarki trzy to sektory informacyjne, dwa określane są mianem sektorów nieinformacyjnych, natomiast szósty sektor stanowią gospodarstwa domowe. Pierwotny sektor informacyjny (sektor I) to, zgodnie z klasyfikacją Porata, wszystkie dobra i usługi informacyjne oferowane na rynku. Z kolei wtórny sektor informacyjny tworzą wszystkie dobra i usługi informacyjne produkowane przez przedsiębiorstwa (sektor II) lub państwo (sektor III), które jednak nie stanowią przedmiotu obrotu rynkowego¹⁴. Z podejściem reprezentowanym m.in. przez Porata nie zgadza się J. Oleński, który definiuje sektor informacyjny gospodarki jako całokształt działalności służącej produkcji, gromadzeniu, przekazywaniu, udostępnianiu, interpretacji i użytkowaniu informacji. Do sektora tego Oleński zalicza wszystkie podmioty realne (działające celowo), które realizują przynajmniej jedną z powyższych funkcji jako podstawowy rodzaj swojej działalności¹⁵. Wbrew koncepcji Porata, Oleński uważa, że nie powinno się do sektora informacyjnego gospodarki zaliczać tych podmiotów, w których realizacja procesów informacyjnych jest działalnością pomocniczą, komplementarną względem podstawowej działalności. Środki masowego przekazu Oleński zalicza do grupy podmiotów, których głównym rodzajem działalności jest działalność informacyjna¹⁶.

⁹ J. Oleński, *Infrastruktura informacyjna...*, s. 270-271.

¹⁰ Zob. F. Machlup, *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*, Princeton University Press, Princeton 1962.

¹¹ Podaję za: M. Goliński, wyd. cyt., s. 41.

¹² Zob. M.U. Porat, *The Information Economy*, U.S. Department of Commerce, Office of Telecommunications, Washington D.C. 1977.

¹³ Podaję za: M. Goliński, wyd. cyt., s. 40.

¹⁴ Tamże, s. 43-44.

¹⁵ J. Oleński, *Ekonomika informacji – podstawy*, PWE, Warszawa 2001, s. 39 i 43.

¹⁶ Tamże, s. 44-45.

3. Analiza funkcji procesu informacyjnego realizowanych przez media

Jako punkt wyjścia do dalszych rozważań posłuży rozróżnienie pojęć wiedzy i informacji według S. Forlicza¹⁷:

- **wiedza podmiotu** – *zbiór (zasób)* zgromadzonych przez niego danych i prawd o otaczającym nas świecie,
- **informacja** – *strumień* danych lub prawd docierających do podmiotu.

W oparciu o powyższe definicje można zatem uznać, że stopień aktywności informacyjnej podmiotów wpływa na stan ich wiedzy. Docierające do odbiorcy informacje będą jednak powiększać zasób jego wiedzy tylko wówczas, gdy będzie on dysponował pewną wiedzą początkową, dzięki której rozkoduje komunikat zawierający te informacje i zinterpretuje je możliwie najbardziej zgodnie z zamysłem nadawcy¹⁸. Aktywność informacyjna przejawia się w funkcjach, jakie realizowane są w ramach procesu informacyjnego (wśród autorów są zarówno zwolennicy koncepcji, że na proces informacyjny składają się wszystkie poniższe funkcje, w podziale na podstawowe i pomocnicze, jak i tacy, według których procesem informacyjnym można nazwać taki proces, który realizuje co najmniej jedną z wymienionych funkcji)¹⁹:

- generowanie informacji (produkcja),
- pozyskiwanie informacji (zdobywanie),
- gromadzenie informacji (zbieranie),
- przechowywanie informacji (pamiętanie, magazynowanie, archiwizowanie),
- przekazywanie informacji (transmisja),
- przetwarzanie informacji (przekształcanie, transformacja),
- udostępnianie informacji (upowszechnianie),
- selekcja informacji (wybór, eliminacja)²⁰,
- hierarchizacja informacji (uporządkowanie)²¹,
- interpretacja informacji (translacja na język użytkownika, wyjaśnianie),
- wykorzystywanie informacji (użytkowanie).

Według Oleńskiego, prawidłowa identyfikacja funkcji podstawowych oraz pomocniczych procesu informacyjnego jest warunkiem niezbędnym właściwego zaprojektowania i eksploatacji każdego systemu informatycznego. Wskazanie danej funkcji jako podstawowej w procesie informacyjnym oznacza, że funkcja ta jest nadrzędna względem innych funkcji. Zakres realizacji funkcji pomocniczych powi-

¹⁷ S. Forlicz, *Niedoskonała wiedza podmiotów rynkowych*, PWN, Warszawa 2001, s. 48.

¹⁸ Tamże, s. 50.

¹⁹ Por. J. Oleński, *Ekonomika informacji...*, s. 276 i P. Sienkiewicz, *Efektywność systemów informacyjnych*, [w:] *Spółczesność informacyjna w perspektywie człowieka, techniki, gospodarki*, red. L.W. Zacher, Fundacja Edukacyjna Transformacje, Warszawa 1999, s. 89.

²⁰ Oleński nie wyodrębnia tej funkcji, lecz utożsamia ją z przetwarzaniem informacji, co nie wydaje się trafne, zob. J. Oleński, *Ekonomika informacji...*, s. 277.

²¹ Oleński nie wymienia tej funkcji.

nien zatem być podporządkowany realizacji funkcji podstawowej²². Trafnie za podstawową funkcję mediów w procesie informacyjnym Oleński uznaje udostępnianie informacji, czyli ich upowszechnianie²³. Realizacja wszystkich pozostałych funkcji prowadzi do rozpowszechnienia informacji bądź ma charakter wspomagający względem tej funkcji nadrzędnej²⁴:

- dziennikarze będący bezpośrednimi obserwatorami wydarzeń *generują informację*, które składają się na obraz śledzonej sytuacji, dostrzeganej rzeczywistości;
- źródłami *pozyskiwania informacji* przez dziennikarzy mogą być ich bezpośredni rozmówcy (oficjalni), a ponadto tzw. informatorzy (nieoficjalni), agencje informacyjne, inni dziennikarze, środki masowego przekazu – wymienione podmioty mogą być jednocześnie źródłem inspiracji dla dziennikarzy;
- *zgrupowanie* przez dziennikarzy potrzebnych *informacji* na określony temat, pochodzących z różnych źródeł, umożliwia im zredagowanie „newsa”, przygotowanie relacji lub innego gatunku dziennikarskiego;
- *przechowywanie informacji* umożliwia dziennikarzom odroczenie ich wykorzystania (do czasu zgrupowania innych potrzebnych, komplementarnych informacji lub do momentu upływu czasu obowiązywania „embarga” nałożonego na udostępnienie informacji przez jej źródło), a ponadto ponowne ich wykorzystanie, gdy zajdzie taka potrzeba (np. w formie tła, kontekstu czy też kontrastu dla innych, bardziej aktualnych informacji);
- do *przekazywania informacji* dochodzi podczas współpracy dziennikarzy z różnych redakcji lub z jednej redakcji (wówczas mamy do czynienia najczęściej z reakcją zwrotną, wskutek czego dochodzi do *wymiany informacji*); *przekazywanie informacji* w obrębie jednej redakcji może się odbywać ponadto na linii: podwładny (np. reporter, wydawca audycji) – przełożony (np. kierownik redakcji, redaktor naczelny) bądź na linii: opracowujący temat (reporter, dziennikarz, któremu zlecono rozpoznanie, tzw. *research* w ramach tematu) – koordynator (np. wydawca audycji), z kolei *przekazywanie informacji* masowemu odbiorcy (finalnym użytkownikom), dzięki wykorzystaniu dostępnych technologii informacyjnych oraz telekomunikacyjnych, pozwala bezpośrednio zrealizować podstawową funkcję mediów w procesie informacyjnym, czyli upowszechnianie informacji;
- *przetwarzanie informacji* jest wynikiem zastosowania określonego warsztatu dziennikarskiego, właściwego dla danej redakcji, ale jednocześnie będącego w pewnym zakresie indywidualną cechą konkretnego dziennikarza; realizacja tej funkcji wynika z konieczności nadania informacjom określonej formy dziennikarskiej (np. artykuł, wywiad, reportaż, felieton, depesza, recenzja, relacja); nieodłącznym elementem funkcji *przetwarzania informacji* jest proces obróbki

²² J. Oleński, *Ekonomika informacji...*, s. 277.

²³ Tamże.

²⁴ Opracowanie własne.

technicznej tekstu, dźwięku, obrazu (np. edycja tekstu, montaż dźwięku lub obrazu);

- *selekcja informacji* przez dziennikarzy wynika z faktu ograniczenia czasu antenowego, liczby stron gazety codziennej lub czasopisma; ta funkcja wiąże się z podjęciem decyzji przez dziennikarzy, które elementy rzeczywistości, aspekty danego wydarzenia, tematy zasługują na upowszechnienie, a które można pominąć (współczesne media nie wykazują obojętnego stosunku wobec tematów kontrowersyjnych, sytuacji kryzysowych, spraw unikatowych i nietypowych, wątków zaskakujących, wydarzeń sensacyjnych, szokujących, bezprecedensowych czy też drastycznych, jak klęski, katastrofy i dramaty, w obszarze ich zainteresowań są ponadto porażki, ale i sukcesy, postawy oraz zachowania godne naśladowania, zatem nie można uznać za prawdziwą, dominującą w literaturze przedmiotu tezę o negatywizmie jako dominującym kryterium selekcji informacji);
- *hierarchizacja informacji* przez dziennikarzy wynika z konieczności przekazywania ich w określonej kolejności (np. w serwisie lub audycji informacyjnej czy też na następujących po sobie stronach w prasie) oraz przejawia się nie tylko w określonym porządku informacji, ale i w określonej ich powtarzalności, będącej skutkiem mniejszego lub większego zainteresowania oraz dociekliwości dziennikarzy co do danego tematu; dziennikarze subiektywnie porządkują informacje według kryterium ważności, decydując, które wydarzenia zasługują na miano „wydarzeń dnia, tygodnia czy też miesiąca” i nadając poszczególnym tematom określoną wartość informacyjną, zgodnie ze standardami obowiązującymi w redakcjach²⁵, innym istotnym czynnikiem, mającym decydujące znaczenie w procesie hierarchizacji informacji, jest kryterium nowości (informacje najnowsze, „z ostatniej chwili” są przeważnie eksponowane),
- *interpretacja informacji* przez dziennikarzy wynika ze stosowanych przez nich schematów poznawczych w postrzeganiu rzeczywistości, owe ramy interpretacyjne, ale też indywidualne cechy dziennikarza wpływają na sposób wyjaśniania odbiorcom obserwowanych wydarzeń, poznawanych faktów, na kontekst, w jakim te wydarzenia i fakty zostaną przedstawione, na sposób wydobywania oraz tłumaczenia sensu określonej rzeczywistości; badacze mediów zwracają uwagę, że po zdarzeniach, które mają bezprecedensowy charakter, może nastąpić zmiana dotychczas wykorzystywanych przez dziennikarzy schematów poznawczych lub nawet może zaistnieć konieczność zastosowania zupełnie nowych schematów²⁶;
- *wykorzystywanie informacji* następuje głównie w procesie podejmowania różnorodnych decyzji przez dziennikarzy oraz w procesie pojmowania rzeczywistości.

²⁵ Podaję za: A. Kozłowska, *Oddziaływanie mass mediów*, SGH, Warszawa 2006, s. 84.

²⁶ Tamże, s. 85-86.

W niewłaściwym sposobie realizacji poszczególnych funkcji procesu informacyjnego przez media badacze dostrzegają pewne zagrożenia dla ładu informacyjnego. J. Oleński wskazuje na niebezpieczeństwo uznania przez media za podstawowe innych funkcji niż udostępnianie informacji. Jego zdaniem, taka sytuacja dotyczy najczęściej funkcji generowania oraz interpretacji informacji²⁷. W tym przypadku może dochodzić do kreowania rzeczywistości przez media, czyli budowania nacechowanego subiektywizmem obrazu „świata”, który można określić mianem równoległej rzeczywistości – rzeczywistości medialnej (często prowadzą do tego dziennikarskie spekulacje, jak określa się formułowanie wniosków na podstawie domysłów lub niesprawdzonych informacji, opieranie się we wnioskowaniu na przypuszczeniach). Niebezpieczeństwo to potęguje wzrost popularności, zaufania oraz autorytetu określonych dziennikarzy w oczach odbiorców, co wzmacnia wiarygodność ich samych, a także wiarygodność i siłę oddziaływania reprezentowanych przez nich mediów. Innym zagrożeniem może być generowanie nieprawdziwych informacji przez media. Mamy wówczas do czynienia z tzw. kaczką dziennikarską, którą to w terminologii branżowej określa się fikcyjne, wymyślone przez dziennikarzy informacje, najczęściej mające sensacyjny wydźwięk. Celem rozpowszechnienia „kaczki dziennikarskiej” jest przyciągnięcie i skupienie na niej uwagi odbiorców. W realiach współczesnego świata, kiedy to media zyskują coraz większą siłę oddziaływania społecznego, wzrasta zagrożenie spadku zainteresowania ze strony odbiorców informacjami generowanymi, pozyskiwanymi, gromadzonymi, przetwarzanymi oraz przekazywanymi przez inne podmioty i systemy na rzecz informacji upowszechnianych przez środki masowego przekazu. Media najczęściej dążą do dostosowania formy, w jakiej udostępniane są informacje, do specyfiki oraz potrzeb swoich grup docelowych, co wpływa na wzrost ich przystępności dla ostatecznych użytkowników. Podczas przetwarzania informacji zgodnego z tą ideą może dochodzić jednak do zniekształcenia informacji, pominięcia jej istotnych aspektów, a z kolei ekspozowania tych o marginalnym znaczeniu czy wreszcie błędnej interpretacji lub nadinterpretacji (wyolbrzymienia sensu). J. Oleński posłużył się przykładem danych oraz wskaźników statystycznych, które w przeważającej mierze docierają do odbiorców za pośrednictwem prasy, radia, telewizji czy portali internetowych (nie licząc oficjalnych stron internetowych urzędów statystycznych, gdzie znajdują się one w pierwotnej formie opracowanej przez pracowników urzędów)²⁸. Tylko nieliczni odbiorcy korzystają z urzędowych publikacji statystycznych, podczas gdy pozostali użytkownicy narażeni są na wszystkie wymienione wyżej negatywne skutki przetwarzania informacji przez upowszechniające je środki masowego przekazu. Wśród zjawisk mogących negatywnie wpłynąć na sposób realizacji poszczególnych funkcji procesu informacyjnego przez media należy wreszcie wskazać tabloidyzację. Przejawia się ona m.in. w rosnącej trywializacji informacji udostępnianych przez media, w rosną-

²⁷ J. Oleński, *Ekonomika informacji...*, s. 277.

²⁸ J. Oleński, *Infrastruktura informacyjna...*, s. 612.

cym udziale tzw. dziennikarstwa dnia powszedniego (gdzie dominującym sposobem przedstawiania rzeczywistości jest ujmowanie jej z perspektywy „zwykłych ludzi”, co wpływa na kształtowanie się określonych ram interpretacyjnych), we wzmacnianiu w informacjach siły wyrazu emocjonalnego, w przyspieszeniu tempa podawania informacji, skracaniu informacji oraz tzw. setek, niejasnym, budzącym ciekawość odbiorców sposobie redagowania „headline’ów” i tytułów prasowych, aby intrygowały, przyciągały uwagę, w dynamicznej pracy kamery i dynamicznym sposobie montażu, w pokazywaniu zamiast zdjęć „pozowanych”, ujęć „z zaskoczenia”, a nawet „z ukrycia”, a ponadto zdjęć kontrowersyjnych, czasem drastycznych i wreszcie w coraz bardziej potocznym stylu języka. Zjawiska te utrudniają odbiorcom przyswajanie informacji oraz zniekształcają obraz rzeczywistości, a ponadto prowadzą do utrwalania złych wzorców i oswojenia z przemocą. Wreszcie, taki sposób wyrazu medialnego nie wymaga od odbiorców choćby najmniejszego wysiłku intelektualnego, nie pobudza do indywidualnego pogłębiania analiz, co jest sprzeczne z ideą społeczeństwa informacyjnego.

4. Podsumowanie

Rozwój infrastruktury informacyjnej oraz sektora informacyjnego stanowi jeden z kluczowych elementów strategii budowy gospodarki opartej na wiedzy. Bez względu na różnice w podejściu autorów w zakresie aparatu pojęciowego oraz w kwestii interpretacji każdego z tych obszarów gospodarki, środki masowego przekazu wskazywane są jako ich części składowe. Wyodrębnienie funkcji procesu informacyjnego, a następnie analiza sposobów ich realizacji przez media prowadzi do narkreślenia osobliwego charakteru działalności informacyjnej tych podmiotów. Aby jednak mass media efektywnie służyły społeczeństwu informacyjnemu, nie powinno dochodzić do zaburzeń realizowanych przez nie funkcji procesu informacyjnego. Wskazanim wyżej zagrożeniom z tym związanym może zapobiegać precyzyjne określenie, promowanie, przestrzeganie oraz egzekwowanie norm rzetelnego, wyważonego, a przez to wiarygodnego dziennikarstwa. Tworzenie i utrzymanie ładu informacyjnego wymaga bowiem przede wszystkim zagwarantowania właściwych ram instytucjonalnych.

Literatura

- Building Knowledge Economies: Opportunities and Challenges for EU Accession Countries*, Final Report of the Knowledge Economy Forum, World Bank, Paris 2002.
- Forlicz S., *Niedoskonała wiedza podmiotów rynkowych*, PWN, Warszawa 2001.
- Goliński M., *Poziom rozwoju infrastruktury informacyjnej społeczeństwa. Próba pomiaru*, Akademicka Oficyna Wydawnicza PLJ, Warszawa 1997.
- Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation, Towards an Information Society Approach*, European Commission, Brussels, 3 December 1997, COM (97) 623.

- Kozłowska A., *Oddziaływanie mass mediów*, SGH, Warszawa 2006.
- Lubacz J., *Development of information infrastructure*, [w:] Human Development Report. *Poland and the Global Information Society: Logging on*, ed. W. Cellary, United Nations Development Programme, Warsaw 2002.
- Machlup F., *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*, Princeton University Press, Princeton 1962.
- McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, PWN, Warszawa 2008.
- Oleński J., *Ekonomika informacji – podstawy*, PWE, Warszawa 2001.
- Oleński J., *Infrastruktura informacyjna państwa w globalnej gospodarce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa 2006.
- Porat M.U., *The Information Economy*, U.S. Department of Commerce, Office of Telecommunications, Washington D.C. 1977.
- Sienkiewicz P., *Efektywność systemów informacyjnych*, [w:] *Spoleczeństwo informacyjne w perspektywie człowieka, techniki, gospodarki*, red. L.W. Zacher, Fundacja Edukacyjna Transformacje, Warszawa 1999.
- The Knowledge-based Economy*, OECD, Paris 1996.
- Thurrow L.C., *Przyszłość kapitalizmu. Jak dzisiejsze siły ekonomiczne kształtują świat jutra*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999.

MEDIA AS A PARTICIPANT OF INFORMATION PROCESS IN TERMS OF THE KNOWLEDGE-BASED ECONOMY

Summary: The main objective of the article is to characterize the functions of information process carried out by the media. In the first part of the paper the author focuses on the role of the information infrastructure and the information sector in building knowledge-based economy. Then the author characterizes the information process and defines some threats to the information order, arising from the improper implementation of the functions in this process.

Keywords: information infrastructure, information sector, mass media, knowledge-based economy, information process.